

Egy magyar mérnök és a "Jövő városa"

Alexay Béla és találmányai

Irta: GÁSPÁR GEZA

Most még csak egy kicsiny részen tudunk bepillantani Béke istenasszony nyugvóhelyére... Még nem biztos, hogy béke lesz, de már a reményeket kifakasztja az idő... Már is lát-szik, ha csakugyan eljőhet a béke, mérnökeink és tudásaink kifogyhatatlan leleménnyel fognak dolgozni az emberi élet szzebbé és gazdagabbá tételén.

Miért lenne naivitás bízni a fokozatos haladásban? Hiszen eddig is csak így tudunk ténylegesen haladni és igazán előre menni... Civilizációnk rugója mindig az volt, hogy voltak akiknek élethivatásuk és szenvedélyük a fokozatos építés.

Egy magyar mérnök az élet javításáért

Alexay Béla magyar mérnököt írok, — aki élete csendes éveit Schenectady városában éli le. Csak épen annyit hallani róla időnként, hogy most ezért, máskor meg azért a nagyszerű találmányáért éri kitüntetés, vagy legalább is elismerés.

Alexay Béla ott dolgozik a General Electric hatalmas kísérleti laboratóriumában, a jövő technikai haladásának igazi boszorkányhonyájában... Mivel foglalkozik?... Elsősorban saját szenvedélyének ki-elégítésével... Mi a szenvedélye?... Az emberi élet kényelmének fokozása... S miért olyan fontos ez a kényelem?... Mert céltalanul és munka nélkül nem fejlődhet az emberiség. Nemesebb munka pedig el sem képzelhető mint ember-

ársaink életszínvonalának emelése. Magyarul: egymás szolgálása, kiszolgálása...

Irni akarunk róla abból az alkalomból, hogy az év elején végre kilépett a gyári laboratóriumok titkolódzó ajtaján.

Alexay Béla

Mindig élénk kedélyével, kissé mindig lámpalázos egyéniséggel kiállt apostolkodni a jobb és célszerűbb városi életért... S alig pár hónap alatt olyan figyelmet keltett javaslataival, hogy ma már New York város vezetősége is mérlegel egy-egy tanácsát: a városi emberek munkaidéjének lépcsőzetes beosztását.

Fűtött járdák, emeletes utcák, egysínű, zajtalan függővasutak

Alexay mérnök érdekes javaslatai kényelmessé, élvezetessé és egészségessé akarják tenni a nagyvárosi életet. Szerinte épen ideje, hogy a modern metropolist is a célszerűség és gazdaságosság szerint építsük át. Így például: a kövezet alatt elhelyezett villamos vezetőkkel úgy lehet fűteni az utcákat, hogy minden hónyomban elolvadna, minden eső hamar felszáradna s mind ez olcsóbb lenne, mint a kézzel vagy géppel való eltakarítás.

A forgalmasabb utcákban olyan emeletes utcákat lehet építeni, amik elkülönítik a személy és teherkocsi forgalmat. A kettős járdán több mód lenne kellemes sétákra, az utcák több kirakatot mutathatnának. Az emeletes járdák és kocsisutak rostaszerűen lennének építve, hogy a hó vagy eső átessen rajtuk a melegebb alsó utestre. Nyári melegben viszont hűteni is lehetne az utcákat, a szemetet pedig központi erőtelepről táplált hatalmas porszívók tüntetnék el. Mindez önmagát fizetné ki az elért megtakarításokkal.

A mai utcák levegője tele van mérges gázokkal... Buszok, autók, villamosok csak úgy okádják a port és a szénigazt... Ez idomtalan és költséges közlekedési eszközök helyett a felső utestre függesztett egysínű és zajtalan függővasutak bonyolítanák le a közúti forgalmat... Ilyen egysínű vasut már 1901 óta sikerrel működik s ma még jobbakat lehetne szerkeszteni.

Az utcai lámpákat is reformálni szeretné Alexay... Ennek álló gömbök helyett vetítőkkel koncentrálna a fényt a kocsisutra és a járdára. Ma a világosság kétharmada kárbavész, mert az épületek falaira és a csillagos égre esik. Az új rendszer célszerűbb és takarékosabb lenne... Hasonlóan reformálna a közlekedési jelzőlámpákat. A színvakok nem tudják helyesen megkülönböz-

etni a piros, zöld, sárga színeket. Narancs, ibolya és fehér színeket használna helyettük, amiket a MÁV már 50 évvel ezelőtt sikerrel próbált ki Magyarországon.

Schenectady lapjai Alexay terveiről

Alexay javaslatait, köztük azt is, mely a gyári és üzleti órák lépcsőzetes beosztását ajánlotta, az ottani lapok első oldalas szenzációként kezelték. A Union-Star oldalszélességű fejcímmel, képpel ismerteti Alexay terveit. "Torlódás nélküli utcai közlekedés" címmel s alcímként hozzászéli: "Egy mérnök látomásai emeletes utcákról, egysínű vasutakról." Nagy cikket szentel az ideáknak a Schenectady Gazette helyi napilap is.

Schenectady városa büszkén vallja magának a kiváló magyar feltalálót... Bőven méltatják annak lehetőségét, hogy a modern technika még intenzívebben foglalkozzék a modern ember egészségének és kényelmének fokozásával...

Tény, hogy a technika hadadása még nem tudta orvosolni civilizációnk összes hézagait s fogyatékoságait... De ennek egyik oka az is, hogy a modern nagy üzemek feltalálói zárt ajtók mögött dolgoznak... Bámulatos eredményeik rejtve maradnak a nyilvánosság elől.

Régebben, ország-világ figyelte az Edisonok munkáját. Ha ma is a feltalálók, kutatók felé fordulna a kíváncsiságunk, talán értebb, nagyobb tagjai tudnánk lenni a technika századának.

Az amerikai karrier kezdete

Alexay Béla élete össze van forrva a magyar röggel és az amerikai magyarok küzdelmes életsorsával. Bölcsőjét a Verreczei szoros közelében, Volócza községben ringatták... Mint bevándorló mérnök, épü-egy küzdött mint minden más ideérkezett honfitárs.

Gyermekkorát Kassán, Besztercén, Erdélyben, végül Budapesten töltötte. Pesten a Tavaszmező utcai gimnázium növendéke s aranyérmes nyelvi atlétikai ügyességéért... Pesten jár a Műegyetemre s itt szerzi gépészmérnöki képesítését 1911-ben.

Akkoriban Németország a technikusok Mekkája. Ide igyekezett Alexay is. De a Carl Franke brémai cég, melynél mérnöki állást vállalt építészvezető mérnökként küldi Magyarországra, ahol Miskolc és Debrecen vízvezetéki és csatornázási munkáit irányítja. Miskolcon számos díjat nyer távkörszólózási és műköresolváziási bravurjaival.

San Franciscóban világhiálítást tartottak akkoriban... Ide igyekezett Alexay is és 1914 március 4-én szállt part-ra New York városában. Pár hónap múlva kitört a világháború s a fiatal mérnök kénytelen volt megélhetést keresni Amerikában... Nem kellett napszámosnak mennie, mint Tesla Miklósnak, mert az amerikai magyarság körében mindig akadnak, akik a kezdőt, a zöldtet felkarolják. Így talált alkalmazást néhai Lészay Ottó szabadalmi irodájában, mint műszaki rajzoló.

Innen azután amerikai műszaki cégekhez vezetett az útja. A new yorki Washington Engine Works, kötelékéből a Westinghouse newarki üzemébe lép át. Műszaki munkáján kívül 60 tagu szimfonikus zenekart is szervez és megalapít egy technikai iskolát, ahol ügyesebb bevándorlott munkások saját anvanvelvükön kaphattak továbbképzést. Egy ideig a Singer varrógépgyárban is működik. De amikor az Egyesült Államok is belép a háborúba a Himoff Machine Company főmérnökül hívja Astoriába... Itt kerül kapcsolatba haditengerészetünk legkiválóbb technikusával.

1918. szeptember 30.

Elektronvter